

13.3.2019

EOAK/1786/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

ÄLYPUHELIMEN HALTUUN ANTAMINEN JA INTERNETIN KÄYTTÄMINEN VANKILAN ULKOPUOLISILLA LUVILLA

1 OMA ALOITE

Eräässä kantelussa (EOAK/2090/2016) arvosteltiin Käyrän vankilan menettelyä siinä, että vankien ei annettu ottaa opintoluvalla mukaan omia älypuhelimiaan. Vankeuslaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä älypuhelimien haltuun antamisesta ulkopuolisilla luvilla tai lupien aikaisesta internetin käytöstä. Vankiloiden käytäntöä ja menettelytapaa vankien omien älypuhelimien haltuun antamisessa ja internetin käyttämisessä vankilan ulkopuolisilla luvalla ei ole myöskään aiemmin kattavasti selvitetty. Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja päätti ottaa asian omana aloitteena selvitettäväksi. Tällä hetkellä opiskelu ja monesti myös työnteko vankilan ulkopuolella edellyttää internetin käyttämistä. Vankien kannalta asiassa on siten kyse koko ajan merkittävämmästä asiasta.

2 SELVITYS

Aloitteen johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto 20.10.2017 ja 6.2.2019
- Helsingin vankilan selvitys 13.4.2017, Hämeenlinnan vankilan selvitys 26.5.2017, Jokelan avovankilaosaston selvitys 28.5.2017, Keravan vankilan selvitys 27.6.2017, Kestilän vankilan selvitys 21.4.2017, Kuopion vankilan vapauttamisyksikön selvitys 26.6.2017, Kylmäkosken vankilan selvitys 17.7.2017, Käyrän vankilan selvitys 3.7.2017, Laukaan vankilan selvitys 6.6.2017, Mikkelin vankilan selvitys 3.7.2017, Naarajärven vankilan selvitys 9.6.2017, Oulun vankilan ja sen vapauttamisyksikön selvitys 26.6.2017, Pelson vankilan selvitys 26.6.2017, Pyhäselän vankilan selvitys 4.7.2017, Riihimäen vankilan selvitys 28.7.2017, Satakunnan vankilan Köyliön osaston selvitys 27.7.2017 ja Huittisten osaston selvitys 14.8.2017, Sukevan vankilan selvitys 5.7.2017, Sulkavan vankilaan selvitys, Suomenlinnan vankilan selvitys 18.5.2017, Turun vankilan selvitys 12.4.2017, Vaasan vankilan selvitys 28.7.2017, Vanajan vankilan selvitys 31.5.2017, Vantaan vankilan selvitys 12.4.2017, Vilppulan vankilan selvitys 25.6.2017 ja Ylitornion vankilan selvitys 1.8.2017

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön lähetetyssä selvitys- ja lausuntopyynnössä pyydettiin hankkimaan selvitys kaikista suljetuista vankiloista ja avolaitoksista. Selvityksissä ja lausunnossa pyydettiin ottamaan kantaa erityisesti seuraaviin asioihin:

1. Ovatko vangit saaneet mukaansa vankilan ulkopuolelle opinto- tai siviilityöluvalle mukaansa omat älypuhelimensa?
2. Jos vangit ovat saaneet älypuhelimien mukaan vankilan ulkopuolelle, onko heillä katsottu olleen tai onko heille asetettu rajoituksia internetin käytölle puhelimella vankilan ulkopuolella ollessaan? Mikäli näin on tapahtunut, mihin säännökseen ne ovat perustuneet? Onko rajoituksesta päätetty opintolupaa, siviilityöilupaa, internetin käyttöä ja/vai matkapuhelimen käyttöä koskevien säännösten perusteella?

3. Kuka on päättänyt vankien omien älypuhelimien antamisesta tai niiden antamisen epäämisistä opinto- ja siviilityöluvan aikana?
4. Onko opinto- ja siviilityöluvalle olevalle annettu erikseen lupa internetin käytölle vankilan ulkopuolella, vai onko opinto- tai siviilityöluvaan katsottu jo sisältyvän lupa internetin käytölle niiden yhteydessä? Jos näin on, niin onko opinto- tai siviilityöluvassa mainittu asiassa?
5. Onko opintoluvalle olevalle annettu erikseen lupa internetin käytölle vankilan sisällä ja ulkopuolella?
6. Saavatko vangit omat älypuhelimet mukaan poistumisluvulle?

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä pyydettiin arvioimaan eri menettelytapoja, niiden perusteltavuutta ja sitä, mikä on perusteltu menettelytapa toimia asioissa. Lausunnossa pyydettiin kiinnittämään huomiota ja arvioimaan asiaa vankien yhdenvertaisen kohtelun kannalta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä pyydettiin tarvittaessa ohjeistamaan vankiloita asiassa, mikäli vankiloista saadun selvityksen perusteella siihen ilmenee aihetta.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Siviilityö ja opintolupa

Siviilityöstä säädetään vankeuslain 8 luvun 6 §:ssä.

Vangille voidaan antaa lupa varsinaisena työaikana tehdä työtä tai osallistua työharjoitteluun vankilan ulkopuolella (*siviilityö*).

Siviilityön palkkaus ja muut työhön liittyvät ehdot eivät saa olennaisesti poiketa asianomaisessa työssä yleisesti noudatettavista ehdoista. Siviilityön tulee olla työpaikkaan ja työnantajaan liittyvät taloudelliset ja sosiaaliset tekijät huomioon ottaen tavanomaista taloudellista toimintaa.

Opintoluvasta säädetään vankeuslain 8 luvun 9 §:n 1 momentissa.

Vangille voidaan antaa lupa opiskella vankilan ulkopuolella (*opintolupa*).

Siviilityöluvan ja opintoluvan edellytyksistä säädetään vankeuslain 8 luvun 10 §:ssä.

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu lupa voidaan antaa tai 9 §:n mukainen päätös tehdä, jos:

- 1) lupa tai sijoitus edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;
- 2) vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella 3 momentissa tarkoitettujen luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;
- 3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa sijoituslaitoksen tiloihin asennettavilla, vangin haltuun annettavilla, vangin ylle ranteseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä; ja
- 4) vanki suostuu siihen, että vankeinhoitoviranomaiset ovat tarpeen mukaan yhteydessä viranomaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskevissa asioissa.

Ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen edellytyksenä on lisäksi, että vankila, sijoituspaikka ja vanki ovat tehneet kirjallisen sijoitussopimuksen. Sijoituksen edellytyksenä on myös, että vanki suostuu

siihen, että vankeinhoitoviranomaiset saavat antaa sijoituksen kannalta tarpeellisia tietoja sijoituspaikalle ja että sijoituspaikka saa ilmoittaa vankeinhoitoviranomaisille ehtojen rikkomisesta.

Luvan tai sijoittamisen ehtona on lisäksi, että:

- 1) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita ja sitoutuu 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan; ja
- 2) vanki sitoutuu noudattamaan muita vankilan ulkopuolella liikkumiseen ja toimintaan osallistumiseen liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja.

Päätösvallasta säädetään vankeuslain 8 luvun 14 §:ssä.

Vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:n mukaisesta sijoittamisesta, 6 ja 9 §:n mukaisesta vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta sekä 11 §:ssä tarkoitettun luvan tai sijoituksen peruuttamisesta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää kuitenkin elinkautista vankeusrangaitusta ja rikoslain 2 c luvun 11 §:ssä tarkoitettua yhdistelmärangaistusta suorittavan vangin siviilityöluvasta, opintoluvasta ja sijoituksesta ulkopuoliseen laitokseen.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätöksellä 2 momentissa tarkoitettu päätösvalta voidaan siirtää 1 momentissa tarkoitettulle virkamiehelle.

Tarkempien säännösten antamisesta säädetään vankeuslain 8 luvun 15 §:ssä.

Tarkemmat säännökset vankien toimintaan sijoittamisesta, vankien työ- ja toiminta-ajasta sekä 6 ja 9 §:ssä tarkoitettun sijoituksen ja luvan ehdoista, pituudesta ja sijoitussopimuksesta sekä osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta määrääjäksi annetaan valtioneuvoston asetuksella. Tarkemmat määräykset menettelystä samoin kuin töiden luokittelusta sekä muista työn edellytyksistä antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Siviilityön ehdoista annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (jäljempänä vankeusasetus) 20 §:ssä.

Lupa siviilityöhön annetaan määrääjäksi tai toistaiseksi. Siviilityön ehdoissa on määrättävä:

- 1) päivittäinen lähtöaika vankilasta ja vankilaan paluu-aika;
- 2) kulkuväline ja kulkureitti;
- 3) työn sisältö ja työskentelypaikka;
- 4) luvan sähköinen tai muu valvontatapa sekä muut vankilan ulkopuolella liikkumista ja yhteydenpitoa koskevat ehdot;
- 5) työpaikan yhdyshenkilö;
- 7) vangin velvollisuus esittää palkkatiedot.

Rikosseuraamuslaitoksen on valvottava siviilityön ehtojen noudattamista riittävällä tavalla.

Opintoluvan ehdoista annetaan tarkempia säännöksiä vankeusasetuksen 22 §:ssä.

Opintolupa myönnetään määrääjäksi tai toistaiseksi. Opintoluvan ehdoissa on määrättävä:

- 1) vankilasta lähtöaika ja vankilaan paluu-aika;
- 2) kulkuväline ja kulkureitti;
- 3) opiskelupaikka;
- 4) opintoluvan sähköinen tai muu valvontatapa sekä muut vankilan ulkopuolella liikkumista ja yhteydenpitoa koskevat ehdot;
- 5) opiskelupaikan yhdyshenkilö;
- 6) selvitys opintotuesta;

Rikosseuraamuslaitoksen on valvottava opintoluvan ehtojen noudattamista riittävällä tavalla.

Poistumislupa

Poistumisluvan ehdoista säädetään vankeuslain 14 luvun 8 §:ssä.

Poistumislupaan voidaan liittää ehtoja, jotka koskevat vankilan ulkopuolella liikkumista, poistumisluvan perustetta, päihitteettömyyttä, valvontaa, vangin käyttäytymistä ja vankilaan palaamista.

Poistumislupa annetaan kirjallisena. Päätöksessä mainitaan poistumisluvan ehdot sekä mahdolliset seuraamukset ehtojen rikkomisesta.

Poistumisluvalla olevaa vankia voidaan valvoa vangin haltuun annettavalla taikka vangin ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävällä teknisellä välineellä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä.

Päätösvallasta säädetään vankeuslain 14 luvun 11 §:ssä.

Poistumisluvasta, sen peruuttamisesta, 3 §:n 3 momentissa tarkoitettuun aikaistamisesta ja 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuun poistumislupamatkan kustannusten maksamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää kuitenkin poistumisluvasta ja poistumislupamatkan kustannusten maksamisesta, jos lupaa:

- 1) hakee elinkautista rangaistusta tai yhdistelmä-rangaistusta suorittava vanki 2–5 §:n perusteella;
- 2) haetaan muuhun valtioon kuin Suomeen.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi päätöksellään siirtää 2 momentissa tarkoitettua päätösvallan vankilan johtajalle.

Poistumislupaa koskevasta päätöksestä ja poistumisluvan ehdoista säädetään vankeusasetuksen 48 §:ssä.

Poistumislupaa koskevaan päätökseen merkitään:

- 1) poistumisluvan tarkoitus;
- 2) vankilasta lähtöaika ja vankilaan paluu-aika;
- 3) oleskelupaikkakunta;
- 4) poistumisluvan sähköinen tai muu valvontatapa sekä muut vankilan ulkopuolella liikkumista ja yhteydenpitoa koskevat ehdot;
- 5) muut vangin käyttäytymistä koskevat ehdot;
- 6) seuraamukset ehtojen rikkomisesta.

Puhelut ja sähköinen viestintä

Matkapuhelimen käytöstä säädetään vankeuslain 12 luvun 6 a §:ssä.

Vangille voidaan avolaitoksessa antaa lupa käyttää matkapuhelinta. Lupaehdoissa voidaan antaa tarkempia määräyksiä matkapuhelimen käytöstä.

Jos matkapuhelimen käyttöä koskevan luvan myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty tai vanki rikkoo luvan ehtoja, lupa voidaan peruuttaa.

Sähköpostin käytöstä säädetään vankeuslain 12 luvun 9 §:ssä.

Vangille voidaan antaa lupa sähköpostiviestien lähettämiseen ja vastaanottamiseen yhteyksien ylläpitämiseen, toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta tärkeästä syystä.

Luvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei käytöstä aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle ja että viestin lähettäjistä ja vastaanottajista pystytään riittävästi varmistumaan.

Jos sähköpostin käyttöä koskevan luvan myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty tai vanki rikkoo luvan ehtoja, lupa voidaan peruuttaa.

Internetin käytöstä säädetään vankeuslain 12 luvun 9 a §:ssä.

Vangille voidaan antaa lupa internetin käyttöön toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta tärkeästä syystä. Suljetussa vankilassa luvan myöntäminen edellyttää, että vangin pääsy muille kuin luvanmukaisille verkkosivustoille on asianmukaisesti estetty.

Internetin käyttöä koskevan luvan myöntäminen edellyttää, ettei internetin käytöstä aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Jos internetin käyttöä koskevan luvan myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty tai vanki rikkoo luvan ehtoja, lupa voidaan peruuttaa.

Sähköisen viestinnän valvonnasta säädetään vankeuslain 12 luvun 9 b §:ssä.

Sen lisäksi mitä tietoyhteiskuntakaassa (917/2014) säädetään, vankilalla on oikeus tarvittaessa hakea viestin ja puhelun lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot joko vangin viestintään käyttämästä laitteesta tai vankilan hallinnoimista viestinnän välittämiseen ja käsittelyyn tarkoitettuista laitteista ja järjestelmistä.

Vangille saapuneen ja hänen lähettämänsä sähköpostiviestin ja matkapuhelimen tekstiviestin valvonnassa sovelletaan 2–5 §:n säännöksiä.

Sähköpostin lähettämistä ja internetin käyttöä voidaan valvoa teknisellä valvonnalla ja siten, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamies on läsnä.

Päätösvallasta säädetään vankeuslain 12 luvun 11 §:n 3 ja 4 momentissa.

Matkapuhelimen käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta sekä matkapuhelimen antamisesta vangin haltuun päättää vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnasta vastaava virkamies.

Sähköpostin ja internetin käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta sekä tietokoneen antamisesta vangin haltuun päättää vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnasta vastaava virkamies.

Matkapuhelimen käytöstä ja käytön valvonnasta säädetään vankeusasetuksen 41 §:ssä.

Matkapuhelimen käyttöä koskevat lupaehdot voivat sisältää matkapuhelimen käyttöaikaa ja -paikkaa, matkapuhelimen säilyttämistä, lokitiedostojen tarkastamista ja valvontaa, tekstiviestien lähettämistä ja muita vastaavia ehtoja.

Luvasta on ilmentävä, miten matkapuhelimen käyttöä valvotaan.

Sähköpostin käytöstä ja käytön valvonnasta säädetään vankeusasetuksen 42 §:ssä.

Vangin on annettava selvitys sähköpostin käytön perusteena olevasta tärkeästä syystä. Lupa voidaan myöntää yksittäisen tai useamman viestin lähettämiseen tai vastaanottamiseen taikka koskemaan viestintää yhden tai useamman henkilön kanssa. Lupa voidaan myöntää määräaikaisena tai toistaiseksi voimassa olevana.

Luvasta on ilmentävä, miten sähköpostin käyttöä valvotaan.

Internetin käytöstä ja käytön valvonnasta säädetään vankeusasetuksen 43 §:ssä.

Vangin on annettava selvitys internetin käytön perusteena olevasta tärkeästä syystä. Lupa voidaan myöntää yksittäistä tai useampaa tärkeää syytä varten. Lupa voidaan myöntää määräaikaisena tai toistaiseksi voimassa olevana.

Luvasta on ilmentävä, miten internetin käyttöä valvotaan.

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakukelpoisista päätöksistä säädetään vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohdassa seuraavaa:

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

...

8) 8 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista, 6 §:ssä tarkoitettua lupaa siviilityöhön, 9 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua lupaa osallistua toimintaan vankilan ulkopuolella, 11 §:ssä tarkoitettua luvan ja sijoituksen peruuttamista ja 13 §:ssä tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista määrääjäksi;

Oikaisuvaatimuksen päätösvallasta ja käsittelystä säädetään vankeuslain 20 luvun 3 §:ssä. Sen mukaan aluejohtaja ratkaisee oikaisuvaatimuksen 1 §:ssä tarkoitettussa asiassa.

Valituksesta hallinto-oikeuteen säädetään vankeuslain 20 luvun 4 §:ssä. Sen mukaan oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun aluejohtajan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Valituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen säädetään vankeuslain 20 luvun 6 §:ssä. Sen mukaan hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

3.2 Saatua selvitys

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö totesi lausuntonaan edellä mainittuihin kysymyksiin seuraavaa:

Kysymys 1. Ovatko vangit saaneet mukaansa vankilan ulkopuolelle opinto- tai siviilityöluvalle mukaansa omat älypuhelimensa?

Yleisimpänä käytäntönä on selvitysten perusteella se, että vankilat ovat antaneet vangeille heidän omat älypuhelimensa mukaan opinto- ja siviilityöluville. Suljettujen vankiloiden ja avolaitosten välillä on se ero, että suljetuista laitoksista harvemmin käydään ylipäätään siviilityö- tai opintoluvilla. Selvitysten mukaan muutamassa avolaitoksessa älypuhelimia ei anneta vankien mukaan opinto- ja siviilityöluvalle.

Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan lähtökohtana voitaisiin pitää sitä, että vangit saisivat ottaa mukaansa siviilityö- tai opintoluvalla oman älypuhelimensa, ellei sen antamatta jättämiseen olisi jotain erityistä ja tapauskohtaista syytä.

Mikäli vangille ei avolaitoksessa anneta opinto- tai siviilityöluvalle älypuhelinta haltuun, on keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan syytä vakavasti pohtia sitä, onko luottamus vankiin ja lupaehtojen noudattamiseen ylipäätään sillä tasolla, että hänelle olisi syytä myöntää opinto- tai siviilityöluva. Muutenkin älypuhelimella tapahtuvan internetin käytön rajoittaminen opinto- tai siviilityöluvalla tuntuu tarpeettomalta sitä taustaa vasten, että opinto- tai siviilityöluvalla he voivat kuitenkin käyttää internetiä esimerkiksi oppilaitoksen tietokoneella. Tätä asiaa käsitellään lisää vielä jäljempänä.

Kysymys 2. *Jos vangit ovat saaneet älypuhelimien mukaan vankilan ulkopuolelle, onko heillä katsottu olleen tai onko heille asetettu rajoituksia internetin käytölle puhelimella vankilan ulkopuolella ollessaan? Mikäli näin on tapahtunut, mihin säännökseen ne ovat perustuneet? Onko rajoituksesta päätetty opintolupaa, siviilityöluvaa, internetin käyttöä vai/ja matkapuhelimen käyttöä koskevien säännösten perusteella?*

Saatujen selvitysten mukaan suurimmassa osassa niistä vankiloista, joista myönnetään opinto- tai siviilityöluvia (lähinnä avolaitokset), vangeille ei ole asetettu mitään rajoituksia internetin käytölle opinto- tai siviilityöluvalla. Joissakin laitoksissa älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä on rajoitettu siten, että sitä saa käyttää vain kyseiseen lupaan liittyvien asioiden hoitamiseksi. Sikäli kun rajoituksia on asetettu, vaikuttaa niiden asettamisen normiperustana olevan laitoksesta riippuen joko vankeusasetuksen 20 ja 22 §:ssä säädetyt opinto- tai siviilityöluvien ehtoja koskevat säännökset ja toisaalta vankeusasetuksen 43 §:n mukainen internetin käyttöä koskeva säännös. Lisäksi ainakin yhden laitoksen selvityksestä saa sen käsityksen, että internetin käyttöä älypuhelimella koskevat ehdot olisi määritelty älypuhelinluvassa (vankeusasetus 41 §).

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa, että hallituksen esityksen HE 45/2014 matkapuhelimen käyttöä koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että matkapuhelimen käyttöluva ei sisältäisi lupaa internetin käyttämiseen, vaan internetin käyttämisestä säädettäisiin erikseen luvun 9 a §:ssä. Samaten kyseisen hallituksen esityksen internetin käyttöä koskevista yksityiskohtaisista perusteluista saa sen käsityksen, että lainsäätäjän tarkoituksena olisi ollut säätää vankilan sisällä tapahtuvasta internetin käytöstä, ei niinkään vankilan ulkopuolella opinto- tai siviilityöluvalla älypuhelimella tapahtuvasta internetin käytöstä.

Keskushallintoyksikkö katsoo, että älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä koskevia ehtoja voitaisiin asettaa opinto- tai siviilityöluvaa koskevissa ehdoissa (vankeusasetuksen 20 § ja 22 §) ja että tällaisten ehtojen katsottaisiin olevan kyseisissä pykälissä mainittuja muita vankilan ulkopuolella liikkumista ja yhteydenpitoa koskevia ehtoja. Saatujen selvitysten valossa tällainen ehtojen tai rajoitusten asettaminen on melko harvinaista, eikä selvityksistä sen tarkemmin ilmene, miten älypuhelimella tapahtuvan internetin käyttöä opinto- tai siviilityöluvalla todellisudessa olisi tarkoitus valvoa. Tosiasia on kuitenkin se, ettei Rikosseuraamuslaitoksen käytettävissä edes ole juurikaan keinoja valvoa älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä opinto- tai siviilityöluvalla, vaikka opinto- tai siviilityöluvassa asetettaisiinkin rajoituksia älypuhelimella tapahtuvalle internetin käytölle.

Keskushallintoyksikkö katsoo, että selvitysten mukaan käytännöt yksiköiden välillä vaihtelevat internetin käytölle asetettavien rajoitusten ja niiden normiperustan osalta siinä määrin, että keskushallintoyksikkö laatii vankien yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi ohjeistuksen internetin käytöstä opinto- ja siviilityöluvalla.

Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan älypuhelimien käyttöä koskevista seikoista olisi loogisinta määrätä opinto- tai siviilityöluvassa. Ylipäätään keskushallintoyksikön mielestä on syytä pohtia sitä, onko rajoituksia internetin käytölle älypuhelimella edellä mainittuun viitaten syytä edes asettaa juuri niiden noudattamisen valvonnan hankaluuden vuoksi.

Kysymys 3. *Kuka on päättänyt vankien omien älypuhelimien antamisesta tai niiden antamisen epäämisistä opinto- ja siviilityöluvan aikana?*

Älypuhelimien haltuun antamisesta tai antamisen epäämisistä opinto- tai siviilityöllä todetaan asiaan liittyvissä toimivaltasäännöksissä seuraavaa:

Vankeuslain 8 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan opinto- ja siviilityöllä päätetään tällä hetkellä vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista vastaava virkamies. 1.1.2018 kyseinen toimivaltapykälä muuttui siten, että päätösvalta asiassa on vankilan johtajalla tai hänen määräämälleen toiminnoista vastaavalla virkamiehellä taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimivalla virkamiehellä.

Vankeuslain 12 luvun 11 §:n 3 momentin mukaan matkapuhelimen käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta sekä matkapuhelimen antamisesta vangin haltuun päätetään vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnasta vastaava virkamies.

Vankeuslain 12 luvun 11 §:n 4 momentin mukaan sähköpostin ja internetin käyttöä koskevasta luvasta ja luvan peruuttamisesta sekä tietokoneen antamisesta vangin haltuun päätetään vankilan johtaja taikka turvallisuudesta tai toiminnasta vastaava virkamies.

Vankeuslain 9 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tekee päätöksen siitä, että omaisuutta ei anneta vangin haltuun. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö viittaa kohdassa 2. esitettyyn, jonka mukaan älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä koskevia rajoituksia on asetettu paitsi opinto- ja siviilityöllä koskevissa ehdoissa, myös internetin käyttöä koskevassa luvassa sekä matkapuhelimen käyttöä koskevassa luvassa. Saatujen selvitysten perusteella on pääteltävissä, että älypuhelimien haltuun antamisesta päättäminen opinto- ja siviilityöllä tapahtuu useimmiten opinto- tai siviilityöllä ehdoissa ja päätösvalta on johtajalla tai apulaisjohtajalla.

Joistakin vastauksista käy lisäksi ilmi, että vaikka älypuhelimien haltuun antamisesta on sinänsä päätetty johtajan tai apulaisjohtajan toimesta opinto- tai siviilityöllä, jonkinlainen harkintavalta olisi myös rikosseuraamusmiehellä, joka päivittäin antaa puhelimen vangin haltuun tämän lähtiessä opinto- tai siviilityöllä. Tältä osin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että vankeuslain 9 luvun säännösten sekä kyseistä lukua koskevien lain esitöiden nojalla (HE 263/2004) vaikuttaisi siltä, että vankeuslain 9 luvun hallussapitoa koskevat säännökset koskisivat lähinnä esineiden ja aineiden hallussapitoa laitoksessa, ei niinkään sen ulkopuolella. Tästäkin syystä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää perusteltuna ja muutenkin tarkoituksenmukaisena, että opinto- tai siviilityöllä tapahtuvaa internetin käyttöä älypuhelimella koskevista asioista olisi syytä määrätä opinto- tai siviilityöllä koskevissa ehdoissa.

Kysymys 4. *Onko opinto- ja siviilityöllä olevalle annettu erikseen lupa internetin käytölle vankilan ulkopuolella, vai onko opinto- tai siviilityöllä katsottu jo sisältyvän lupa internetin käytölle niiden yhteydessä? Jos näin on, niin onko opinto- tai siviilityöllä mainittu asiassa?*

Saatujen selvitysten perusteella useimmissa laitoksissa opinto- tai siviilityöllä on katsottu jo sisältyvän lupa internetin käytölle kyseisellä luvalla. Useissa laitoksissa on katsottu, ettei tästä ole ollut tarpeen erikseen edes mainita. Muutamissa vastauksissa todetaan, että internetin käyttö on tänä päivänä niin olennainen osa opiskelua ja työntekoa, ettei asiasta ole katsottu tarvittavan sen tarkempaa mainintaa opinto- tai siviilityöllä koskevissa lupaehdoissa. Joissakin laitoksissa internetin käytöstä on nimenomaisesti määrätty opinto- tai siviilityöllä, yleensä siten, että internetin käyttö on sallittu vain opinto- tai siviilityöhön liittyvään toimintaan.

Eräässä selvityksessä todetaan, että lupa älypuhelimien käyttöön opinto- tai siviilityöluvalla ei sisälly automaattisesti opinto- tai siviilityölupaan, vaan siitä päätetään hakemuksen pohjalta erikseen tapauskohtaisesti ns. älypuhelinluvassa. Lisäksi yhdessä selvityksessä todetaan, että internetin käyttö opinto- tai siviilityöluvalla perustuu vankeuslain 12 luvun 9 a §:n mukaiseen internetin käyttöä koskevaan lupaan.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että jos opinto- tai siviilityöluvalla tapahtuvaa internetin käyttöä älypuhelimella halutaan syystä tai toisesta rajoittaa, tulee näistä ehdoista määrätä kirjallisesti kyseisessä luvassa, mikäli asetettujen ehtojen rikkomisesta haluttaisiin vankeuslain 15 luvun 3 §:n 5 kohdan nojalla määrätä kurinpitorangaistus.

Mikäli laitoksissa katsotaan, ettei opinto- tai siviilityöluvalla tapahtuvaa älypuhelimien käyttöä ole mitenkään tarpeen rajoittaa, olisi keskushallintoyksikön mielestä kuitenkin selvyuden vuoksi hyvä, että älypuhelimien käytöstä ja sen avulla tapahtuvan internetin käytön luvallisuudesta olisi joka tapauksessa selkeästi mainittu opinto- tai siviilityöluvassa.

Kysymys 5. Onko opintoluvalla olevalle annettu erikseen lupa internetin käytölle vankilan sisällä ja ulkopuolella?

Saatujen selvitysten mukaan ilmeisesti kaikissa laitoksissa lupa internetin käytölle vankilan sisällä voidaan myöntää vain erillisellä luvalla, eli sen ei opinto- tai siviilityöluvalla olevien osalta kaan katsota sisältyvän opinto- tai siviilityölupaan. Vankilan ulkopuolella tapahtuvan, opinto- tai siviilityöluvalla olevan vangin internetin käytön osalta keskushallintoyksikkö viittaa edellä jo mm. kohdissa 2, 3 ja 4 mainittuun, eli vankilan ulkopuolella tapahtuvan internetin käytön osalta yleisin käytäntö vaikuttaa olevan se, että luvan on katsottu sisältyvän opinto- tai siviilityölupaan. Joissain tapauksissa luvasta internetin käyttöön opinto- tai siviilityöluvalla oli säännelty ns. älypuhelinluvassa (VL 12:6 a §) tai tehty päätös internetin käytöstä (VL 12:9 a §).

Kuten keskushallintoyksikkö on jo edellä todennut, se pitää tarkoituksenmukaisena, että opinto- tai siviilityöluvalla internetin käyttöä koskevat ehdot määritellään opinto- tai siviilityöluvassa, mutta vankilan sisällä tapahtuvaa internetin käyttöä varten tulee erikseen hakea lupa.

Kysymys 6. Saavatko vangit omat älypuhelimet mukaan poistumisluvulle?

Selvitysten mukaan kaikissa laitoksissa vangit saavat omat älypuhelimensa mukaan poistumisluvulle.

Keskushallintoyksikkö totesi lausunnossaan tuoneensa esille näkemyksiään siitä, miten opinto- tai siviilityöluvalla tapahtuva internetin käyttö älypuhelimella olisi syytä järjestää. Keskushallintoyksikkö kertoi tulevansa laatimaan asiasta ohjeistuksen ja toteaa lisäksi, että tästä lausunnosta ja siinä esitetyistä näkemyksistä on tarkoitus keskustella Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuudesta vastaavien apulaisjohtajien päivillä 23.–25.10.2017. Kyseisiltä päiviltä saatu palaute otetaan huomioon ohjeistusta laadittaessa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toimitti lausuntonsa tiedoksi kaikille yksiköille.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä 6.2.2019 saadun tiedon mukaan ohjeistus tullaan laatimaan turvallisuuden ja laillisuusvalvonnan yhteistyönä viimeistään huhtikuun loppuun 2019 mennessä.

3.3 Kannanotto

Älypuhelimien haltuun antaminen vangille opinto- ja siviilityöluvalla

Selvityksen perusteella valtaosassa vankiloista, joista vankeja käy vankilan ulkopuolelle opinto- ja siviilityöluvalla, vangeille on annettu mukaan heidän omat älypuhelimensa.

Avolaitoksista älypuhelin annetaan vangille aina mukaan Juuan vankilassa, Keravan vankilassa, Kestilän vankilassa, Laukaan vankilassa, Naarajärven vankilassa, Oulun vankilan vapauttamisyksikössä, Satakunnan vankilan Huittisten yksikössä, Vanajan vankilassa ja Vilppulan vankilassa. Avolaitoksista Suomenlinnan vankilassa, Kuopion vankilan vapauttamisyksikössä ja Ylitornion vankilassa vanki on saanut älypuhelimensa mukaansa tarvitessaan sitä opiskelussa tai työssä.

Avolaitoksista kahdessa, eli Käyrän vankilassa ja Jokelan avovankilaosastolla vanki ei ole voinut saada älypuhelinia mukaansa opinto- tai siviilityöluvalle. Jokelan avovankilaosasto on perustellut toimintatapaansa älypuhelimien haltuun antamisesta aiheutuvalla työ määrällä. Käyrän vankila ei ole perustellut käytäntöään millään tavalla. Käyrän vankilassa vanki on siviilityöluvalla tosin voinut käyttää työpuhelinia, mutta sitä ei ole saanut tuoda vankilaan. Molemmissa vankiloissa vanki saanut kuitenkin ottaa mukaansa vankilassa hänen käytössään olevan ”tavallisen” matkapuhelimen.

Suljetuista vankiloista vangit käyvät varsin vähän opinto- ja siviilityöluvilla ja suuri osa selvitykseen vastanneista vankiloista ei ole ilmoittanut, miten he tulisivat toimimaan tällaisessa tilanteessa. Selvityksen perusteella vankiloitten käytännöt eroavat asiassa kuitenkin toisistaan. Hämeenlinnan vankilan ja Vaasan vankilan selvityksen mukaan näissä vankiloissa älypuhelimia ei ole annettu vangeille mukaan opinto- ja siviilityöluville. Helsingin vankilassa oli yksi opintoluvalle käyvä vanki ja hän sai opintoluvalle mukaansa oman älypuhelimensa, eikä internetin käyttöä ollut rajoitettu. Helsingin vankilan johtaja totesi, että yleisesti ottaen vangit voivat ottaa mukaansa omaisuutensa ilman rajoituksia lähtiessään poistumisluvilla tai opintoluvalle. Vankila ei nähnyt tarkoituksenmukaisena asettaa rajoituksia älypuhelimien hallussapidolle ja internetin käytölle vankilan ulkopuolella, joiden valvominen ei olisi mahdollista. Pelson vankilan ja Mikkelin vankilan selvityksen mukaan he tulisivat toimimaan samalla tavoin kuin Helsingin vankila.

Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti vankien tulisi saada ottaa opinto- ja siviilityöluvalle mukaansa omat älypuhelimensa, ellei sen antamatta jättämiselle olisi jotain erityistä ja tapauskohtaista syytä. Keskushallintoyksikkö lähtee siitä, että opinto- ja siviilityöluvan myöntäminen edellyttää sellaista luottamusta vangin toimintaan, ettei älypuhelimien haltuun antamisen epäämiselle tulisi olla perusteita, varsinkin koska vangit voivat käyttää internetiä esimerkiksi oppilaitoksen koneella.

Voin yhtyä keskushallintoyksikön esittämiin perusteisiin älypuhelimien haltuun antamiselle ja pidän perusteltuna, että vangeille annettaisiin omat älypuhelimet mukaan opinto- ja siviilityöluville. Tämä tarkoittanee myös sitä, että keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan vankiloissa ei voida tehdä kategorista päätöstä olla antamatta älypuhelimia mukaan opinto- ja siviilityöluville, kuten on tehty ainakin Jokelan avovankilaosastolla ja Käyrän vankilassa. Voin myös hyvin ymmärtää keskushallintoyksikön näkemyksen siitä, että älypuhelimien antamatta jättämiselle tulisi olla erityinen ja tapauskohtainen syy.

Kysymys älypuhelimien haltuun antamisen tai internetin käytön rajoittamisesta normipohjasta opinto- ja siviilityöluvalla on kuitenkin ongelmallinen. Otan asiaan kantaa vielä jäljempänä.

Ehtojen asettaminen älypuhelimien käytölle opinto- ja siviilityöluvalla

Selvityksestä ilmenee, että suurimmassa osassa vankiloita, joista vankeja käy vankilan ulkopuolella opinto- ja siviilityöluvalla, älypuhelimien käytölle ei ole luvassa asetettu mitään rajoituksia tai ehtoja. Mikäli ehtoja on asetettu, kyse on ollut siitä, että älypuheliminta on saanut käyttää ainoastaan työhön ja koulutukseen liittyvissä asioissa. Tällaisia rajoituksia on asetettu Kuopion vankilan vapauttamisyksikössä, Satakunnan vankilan Huittisten osastolla, Sulkavan vankilassa, Suomenlinnan vankilassa ja Ylitornion vankilassa.

Keskushallintoyksikkö katsoo, että älypuhelimella tapahtuvan internetin käytön rajoittaminen opinto- tai siviilityöluvalla tuntuu tarpeettomalta sitä taustaa vasten, että opinto- tai siviilityöluvalla he voivat kuitenkin käyttää internetiä esimerkiksi oppilaitoksen tietokoneella ja koska Rikosseuraamuslaitoksella ei ole myöskään keinoja valvoa älypuhelimien kautta tapahtuvaa internetin käyttöä opinto- ja siviilityöluvan aikana.

Selvityksestä ilmenee, että vankilat ovat perustelleet älypuhelimien käytölle asetettuja rajoituksia eri säännöksillä. Älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä koskevia rajoituksia on yleisemmin asetettu opinto- ja siviilityöluvaa koskevana ehtona perustuen vankeuslain 8 luvun 10 §:n säännöksiin, kuten on menetelty mm. Kuopion vankilan vapauttamisyksikössä ja Satakunnan vankilan Huittisten osastolla. Sulkavan vankilassa rajoituksia on perusteltu internetin käyttöä koskevaa lupaa koskevalla vankeuslain 12 luvun 9 a §:n säännöksillä.

Suomenlinnan vankilassa on käytössä muista vankiloista eroava oma toimintatapa asiassa, jollaista ei ole käytössä muissa vankiloissa. Vankilassa on käytössä opinto- ja siviilityöluvaan liittyvä, mutta siitä erillinen älypuhelinlupa, jolla päätetään älypuhelimien haltuun antamisesta ja käytöstä opinto- ja siviilityöluvan aikana. Vankilan selvityksen mukaan älypuhelinlupan katsotaan kuuluvan opinto- ja siviilityöluvan ehtojen piiriin ja sen tulee olla linjassa internetin käyttöä koskevan luvan (vankeuslain 12 luvun 9 a §) lisäksi myös matkapuhelimien käyttöä koskevaa lupaa koskevan vankeuslain 12 luvun 6 a §:n kanssa.

Keskushallintoyksikkö katsoo, että älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä koskevia ehtoja voitaisiin asettaa opinto- tai siviilityöluvaa koskevissa ehdoissa ja että tällaisten ehtojen katsotaisiin olevan kyseisissä pykälissä mainittuja muita vankilan ulkopuolella liikkumista ja yhteydenpitoa koskevia ehtoja. Keskushallintoyksikkö katsoi myös, että älypuhelimella tapahtuvaa internetin käyttöä koskevia ehtoja ei voida asettaa matkapuhelimien käyttöä koskevien lupaehtojen perusteella, koska kyseistä säännöstä sovelletaan ainoastaan vankilan sisällä tapahtuvaan matkapuhelimien käyttöön ja säännös ei muutenkaan mahdollista internetin käyttöä. Keskushallintoyksikkö katsoo edelleen, että mikäli laitoksissa katsotaan, ettei opinto- tai siviilityöluvalla tapahtuvaa älypuhelimien käyttöä ole mitenkään tarpeen rajoittaa, olisi kuitenkin selvyiden vuoksi hyvä, että älypuhelimien käytöstä ja sen avulla tapahtuvan internetin käytön luvallisuudesta olisi joka tapauksessa selkeästi mainittu opinto- tai siviilityöluvassa.

Voin yhtyä keskushallintoyksikön näkemykseen siitä, että älypuhelimien käytölle ei voida asettaa rajoituksia vankeuslain matkapuhelimien käyttöä tai internetin koskevissa säännöksissä, koska niitä sovelletaan vain vankilan alueella tapahtuvaan käyttöön. Kuitenkin nähdäkseni keskushallintoyksikön tulkinta siitä, että älypuhelimien käytölle asetettavat rajoitukset voidaan asettaa opinto- ja siviilityöluvan ehdoissa, ei ole ongelmaton.

Vankeuslaissa ja -asetuksessa on säännöksiä opinto- ja siviilityöluvalle asetetuista ehdoista. Vankeuslain mukaan luvan ehtona on, että vanki sitoutuu noudattamaan vankilan ulkopuolella liikkumiseen ja toimintaan osallistumiseen liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja. Lain esitöiden (HE 263/2004 vp. s. 165) mukaan ehdot voivat liittyä ulkopuolella oloaikaan, toiminnan sisältöön, toiminnan valvonnan järjestämiseen, kulkureittiin ja muihin tämän kaltaisiin seikkoihin.

Vankeuslain 8 luvun 15 §:n mukaan tarkemmat säännökset opinto- ja siviilityöluvan ehdoista annetaan valtioneuvoston asetuksella. Vankeusasetuksen mukaan opinto- ja siviilityöluvien ehdoissa (1 momentin 4 kohta) on määrättävä ”luvan sähköinen tai muu valvontatapa sekä muut vankilan ulkopuolella liikkumista ja yhteydenpitoa koskevat ehdot”. Asetusmuistiossa todettiin, että ”luvan valvontatapaa koskevaa 1 momentin 4 kohtaa muutettaisiin selvyyden vuoksi siten, että siinä mainittaisiin myös sähköinen valvontatapa”.

Keskushallintoyksikkö on katsonut, että kyseisen säännöksen perusteella voitaisiin asettaa rajoituksia älypuhelimien haltuun antamiselle ja internetin käyttämiselle. Keskushallintoyksikön viittaamassa säännöksessä on kyse lähinnä luvan valvontaan ja valvontatapaa koskevien ehtojen asettamisesta. Käsitykseni mukaan älypuhelimien hallussapidossa ja internetin käyttämisessä luvan aikana on pääsääntöisesti kyse muusta kuin edellä mainitusta asiasta.

Vangilla on muutoksenhakuoikeus opinto- ja siviilityöluvaa koskevista päätöksistä. Vangilla on siten käsitykseni mukaan mahdollisuus saattaa myös opinto ja siviilityöluvassa asetettujen ehtojen asiamukaisuus oikaisuvaatimuksena aluejohtajan harkittavaksi ja sen jälkeen valituksena hallintotuomioistuinten ratkaistavaksi.

Keskushallintoyksikkö katsoi myös, että selvitysten mukaan käytännöt yksiköiden välillä vaihtelevat internetin käytölle asetettavien rajoitusten ja niiden normiperustan osalta siinä määrin, että keskushallintoyksikkö laatii vankien yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi ohjeistuksen internetin käytöstä opinto- ja siviilityöluvalla. Pidän erittäin perusteltuna, että keskushallintoyksikön laatii erillisen ohjeistuksen internetin käytöstä opinto- ja siviilityöluvilla. Mikäli lupaehtoihin merkittäisiin keskushallintoyksikön ehdottamalla tavalla myös se, että internetin käyttöä ei ole rajoitettu, tällöin on tärkeää, että kaikissa vankilassa myös toimitaan asiassa yhdenmukaisesti ja ettei aiheuteta lisää epäselvyyttä asiassa. Opinto- ja siviilityöluvilla kuten muissakin vankeja koskevissa luvissa vankiloiden toimintatapojen tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaiset ja perusteettomia vankilakohtaisia omia toimintatapoja tulisi välttää. Käsitykseni mukaan Suomenlinnan vankilassa käytössä oleva oma, erillinen älypuhelinlupa omine lomakkeineen on tältä osin erittäin ongelmallinen.

Päätösvallan käyttäminen älypuhelimien haltuun antamisesta opinto- ja siviilityöluvalle

Saatujen selvitysten perusteella vaikuttaa siltä, että opinto- ja siviilityöluvien yhteydessä ei ole ainakaan nimenomaisesti otettu kantaa siihen, annetaanko älypuhelin vangille mukaan luvulle. Vankiloiden selvityksissä on pääsääntöisesti lähdetty siitä, että opinto- ja siviilityöluvassa päättävä virkamies päättää myös älypuhelimien haltuun antamisesta opinto- ja siviilityöluvalle. Selvityksestä ilmenee, että vaikka joissakin vankiloissa älypuhelimien haltuun antamisesta on siinänsä päätetty johtajan tai apulaisjohtajan toimesta opinto- tai siviilityöluvassa, jonkinlainen harkintavalta olisi myös rikosseuraamusesimiehellä, joka päivittäin antaa puhelimen vangin haltuun tämän lähtiessä opinto- tai siviilityöluvalle. Saadun selvityksen perusteella näin vaikuttaa menettelyn esimerkiksi Juuan vankilassa, Kuopion vankilan vapauttamisyksikössä ja Ylitornion vankilassa.

Keskushallintoyksikkö katsoo, että omaisuuden hallussapitoa koskevat vankeuslain 9 luvun säännökset koskevat lähinnä esineiden ja aineiden hallussapitoa laitoksessa, ei niinkään sen ulkopuolella.

Vankeuslaissa ja -asetuksessa ei ole varsinaisia säännöksiä vangille opinto- ja siviilityöluvalle mukaan annettavista tavaroista, kuten esimerkiksi älypuhelimesta. Vankeuslaissa ja -asetuksessa ei ole muutenkaan säännöksiä tavaroiden haltuun antamisesta tai niiden haltuun antamisen epäämisestä erilaisilla vankilan ulkopuolelle kohdistuvilla luvilla. Helsingin vankilan johtaja

totesi selvityksessään, että yleisesti ottaen vangit voivat opintoluvalla ja poistumisluvalla lähtiessään ottaa mukaansa omaisuutensa ilman rajoituksia. Yhdyn Helsingin vankilan johtajan näkemykseen. Käsitykseni mukaan vangille tuleekin lähtökohtaisesti antaa opinto- ja siviilityöluvalle mukaan sellaisia pyytämiään tavaroita, joita hän tarvitsee luvan mukaisissa opinnoissaan tai työssään. Yhdyn keskushallintoyksikön näkemykseen siitä, että vankeuslain 9 luvun omaisuuden hallussapitoa koskevissa säännöksissä säännellään vangille vankilassa haltuun annettavia esineitä, eikä se siten sovellettu tapauksen kaltaisiin tilanteisiin, joissa on kyse vankilan ulkopuolella haltuun annettavasta omaisuudesta.

Internetin käyttäminen opintoihin vankilassa ja opintoluvalla vankilan ulkopuolella

Selvityksen perusteella vankiloissa on tulkittu säännöksiä ilmeisesti yhdenmukaisesti siinä, että opintolupa ei oikeuta internetin käyttöön vankilassa, vaan vankilan alueella tapahtuvaan internetin käyttöön tarvitaan erikseen vankeuslain 12 luvun 9 a §:n mukainen internetin käyttöä koskeva lupa. Käsitykseni mukaan kyseinen säännös koskeekin internetin käytön rajoittamista ainostaan vankilan alueella ja sitä ei siten voida soveltaa internetin käytön rajoittamiseen vankilan ulkopuolisilla luvilla.

Selvityksen perusteella useimmissa vankiloissa opinto- ja siviilityölupaan on katsottu sisältyvän myös lupa internetin käytölle vankilan ulkopuolella ilman, että asiasta on erikseen mainittu luvassa. Internetin käytön on katsottu olevan niin oleellinen osa opiskelua ja työntekoa tänä päivänä, ettei asiasta ole katsottu olevan tarvetta mainita opinto- tai siviilityöluvassa. Tällä tavoin on toimittu ainakin Juuan vankilassa, Kestilän vankilassa, Laukaan vankilassa, Naarajärven vankilassa, Keravan vankilassa, Kuopion vankilan vapauttamisyksikössä, Oulun vankilan vapauttamisyksikössä, Vanajan vankilassa ja Vilppulan vankilassa.

Muutamassa vankilassa on opinto- ja siviilityöluvan ehdoissa erikseen todettu, että lupa pitää sisällään internetin käyttöluvan. Tällä tavoin on menetelty mm. Satakunnan vankilan Huittisten osastolla, Sulkavan vankilassa ja Ylitornion vankilassa. Suomenlinnan vankila muodostaa vielä poikkeuksen siinä, että siellä on opinto- ja siviilityöluvan lisäksi käytössä edellä mainittu siihen liittyvä erillinen älypuhelinlupa, jolla päätetään älypuhelimien haltuun antamisesta ja käytöstä opinto- ja siviilityöluvan aikana.

Älypuhelimien saaminen mukaan poistumisluvalla

Saadun selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että suljetuissa vankiloissa ja avolaitoksissa on varsin yhdenmukainen käytäntö siinä, että vangit saavat ottaa älypuhelimien mukaansa poistumisluvulle, eikä sen käytölle ei ole asetettu mitään rajoituksia poistumisluvan aikana. Tästäkin osin on kuitenkin muutamia vankiloita, joiden kohdalla ei toimita kyseisellä tavalla. Suljetuista vankiloista tällainen on Vaasan vankila sekä avolaitoksista Suomenlinnan vankila ja Jokelan avovankilaosasto.

Vaasan vankilan mukaan vankeja on pyydetty jättämään älypuhelimet kotiinsa sekä poistumisluvalla heitä on pyydetty viemään älypuhelimet kotiinsa ja jättämään ne sinne. Selvityksestä ei ilmene, millä tavalla vankilassa on toimittu, mikäli vanki ei noudata pyyntöä.

Suomenlinnan vankilan mukaan älypuhelimien voi ottaa mukaansa poistumisluvalla sellainen vanki, jolle on myönnetty lupa pitää älypuhelin vankilassa ja että pääsääntöisesti älypuhelimien säilyttäminen vankilassa edellyttää älypuhelinluvan myöntämistä siviilityön- tai opiskelun perusteella. Mikäli vanki ei ole anonut älypuhelinlupaa, hänen tulisi viedä puhelin kotiin ensimmäisellä poistumisluvallaan. Selvityksestä ei ilmene, millä tavalla vankilassa on toimittu, mikäli vanki ei noudata pyyntöä.

Jokelan avovankilaosastolla älypuhelimien saa mukaansa ainoastaan rangaistusajan pituuden perusteella myönnettyillä poistumisluvilla.

Totean, että normaaliin vankilan ulkopuoliseen elämään kuuluu kiinteästi älypuhelimien käyttäminen ei ainoastaan puhelimenä, vaan myös muissa erilaisissa asioissa. Vankeuslaissa ei ole vankiloille säädetty oikeutta estää vankia ottamasta omaisuuttaan mukaansa poistumisluvulle tai kieltää tuomasta omaisuutta mukanaan vankilaan palatessaan. En näe perustetta siihen, miksi vangille ei annettaisi älypuheliminta mukaan poistumisluvulle, enkä siten näe myöskään perustetta siihen, miksi edellä mainituissa kolmessa vankilassa toimitaan asiassa kyseisellä muista vankiloista eroavalla tavalla. Edellä todettu ei koske kuitenkaan saatettuja poistumislupa, joiden kohdalla älypuhelimien haltuun antaminen voi olla merkittävä turvallisuusriski.

Yhteenveto

Edellä todetun perusteella vangit saavat pääsääntöisesti älypuhelimet mukaansa opinto ja siviilityöluville, eikä myöskään heidän internetin käyttöä ole rajoitettu luvan aikana. Samalla vankiloiden käytännöissä älypuhelimien haltuun antamisessa opinto- ja siviilityöluvilla on kuitenkin eroavaisuuksia, joita ei voida pitää perusteltuina vankien yhdenmukaisen kohtelun kannalta. Vankiloissa on tulkittu myös eri tavoin sitä, minkä säännöksen perusteella älypuhelimien haltuun antamista ja käyttöä voidaan rajoittaa. Vankiloiden väliset käytännöt vaihtelevat myös internetin käytölle asetettavien rajoitusten ja niiden normiperustan osalta. Tämä on sinällään ymmärrettävää, koska säännökset eivät ole kaikilta osin täysin selvät ja yksiselitteiset.

Keskushallintoyksikön lausunnon mukaan se tulee laatimaan vankien yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi ohjeistuksen internetin käytöstä opinto- ja siviilityöluvalla. Kuten edellä todetusta ilmenee, tällä hetkellä vankiloiden käytännöt asiassa ovat varsin sekavat ja epäyhtenäiset sekä vankien oikeusturvan ja yhdenmukaisen kohtelun kannalta ongelmallisia. Tällä hetkellä opinto- ja siviilityöluvuissa ei ole vankiloissa ilmeisestikään käytössä yhtenäisiä valtakunnallisia lomakkeita, mutta sellainen on tulossa valmisteilla olevaan uuteen vankitietotietojärjestelmään. Pidän perusteltuna ja tärkeänä, että keskushallintoyksikkö antaa vankiloille kyseisen selkeän ohjeistuksen siitä, miten niiden tulee menetellä älypuhelimien haltuun antamisesta ja internetin käytämisessä päätettäessä vankilan ulkopuolisilla luvilla.

Saadun selvityksen perusteella ohjeistusta asiassa olisi perusteltua antaa myös poistumislupien osalta.

Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan älypuhelimien hallussapitoa ja internetin käyttöä koskevista seikoista olisi loogisinta määrätä opinto- tai siviilityöluvassa. Voin sinällään hyvin ymmärtää tämän näkemyksen ja tulkinnan. Oikeudellisesti kysymys älypuhelimien haltuun antamisesta ulkopuolisilla luvilla ja lupien aikaista internetin käytöstä on kuitenkin vähintäänkin tulkinnanvarainen ja epäselvä. Vankeuslaissa ei ole säännöksiä asiassa ja on tulkinnanvaraista, voidaanko vankeusasetuksen lähinnä valvontatapaa koskevien säännösten perusteella asettaa kyseisiä ehtoja.

Keskushallintoyksikön mielestä on syytä pohtia sitä, onko rajoituksia internetin käytölle älypuhelimella syytä edes asettaa ottaen huomioon opinto- ja siviilityöluvan myöntämisen jo edellyttämä luottamus vankia kohtaan, rajoitusten noudattamisen valvonnan hankaluus ja se, että vangit kuitenkin voivat käyttää internetiä esimerkiksi oppilaitoksensa koneella. Kuten edellä toteamastani ilmenee, olen tästä asioista yhtä mieltä keskushallintoyksikön kanssa. Käsitykseni mukaan keskushallintoyksikön on ohjeistusta antaessaan syytä vakavasti harkita, onko opinto- ja siviilityöluvuissa edes tarvetta asettaa rajoituksia kyseisissä asioissa.

Pidän perusteltuna saattaa edellä mainitut huomiot myös oikeusministeriön tietoon ja harkittavaksi, onko asiassa mahdollisesti tarvetta säännösten selventämiseen.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykset älypuhelimien haltuun antamisesta ja internetin käyttämisestä vankilan ulkopuolisilla luvilla sekä tarpeesta yhdenmukaistaa vankiloiden välisiä eroavaisuuksia asioissa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Pyydän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä saattamaan tämän päätökseni tiedoksi rikosseuraamusalueiden aluekeskuksille ja vankiloille.

Pyydän keskushallintoyksikköä toimittamaan minulle asiassa laatimansa ohjeistuksen sen valmistuttua.

Lähetän päätökseni myös oikeusministeriölle tiedoksi ja sen arvioimiseksi, onko asiassa mahdollisesti aihetta lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin.